מתרצת הגמרא: **הַהוּא** – דברי רב חסדא אמורים **בְּתַרד** שהוא **בָּשִׁיל וְלֹא בָּשִׁיל** כל צרכו, ואבן בו אין מערבים, אך תרד חי שאינו מבושל כלל אינו מזיק, ולכן אמר רב המנונא שמערבין בו.

לשון אחרת בענין עירוב בתרד: **אִיבָּא דְּאָמְרִי, אָמַר רַב הַמְנוּנָא, אֵין מְעָרְבִין בְּתַרְדִּין חַיִּין,** משום **דְּאָמַר רַב חִסְדָּא, סִילְקָא חַיְיא קָטֵיל גַּבְרָא חַיְיא,** ואינו ראוי לאכילה. מקשה הגמרא: **וְהָא קָא חָזְינָן דְּקָא אָכְלֵי וְלָא מָיְיתֵי** – והרי אנו רואים אנשים שאוכלים תרד חי, ואינם מתים. מתרצת הגמרא: **הָתָם** – דברי רב המנונא אמורים **בְּבָשִׁיל וְלֹא בָּשִׁיל,** אך תרד חי שאינו מבושל כלל אינו מזיק.

אגב הנידון אודות עירוב בתרד, מביאה הגמרא את תועלתו לרפואה: **אָמַר רַב חִסְדָּא, הַבְּשִׁיל שֶׁל תְּרָדִין יָפֶה לַלֵּב, וְטוֹב לָעֲיָנִים, וְכָל שֶׁכֵּן שטוב לִבְנֵי מֵעַיִים. אָמַר אַבַּיֵי, וְהוּא דְּיָתֵיב אַבַּי תָּפֵי** – כאשר ישב על מקום שפיתת הקדירה בכירה, **וְעָבֵיד 'תּוּךְ תּוּךְ',** כלומר, שהתבשל יפה והצטמק כולו עד שנימוח, וכשהוא רותח דומה כמשמיע קול 'תוך תוך'.

הגמרא דנה בדין עירוב בתפוחים. מספרת הגמרא: **אָמַר רָבָא** לתלמידיו (באחד הימים כאשר היה שמח ביותר), עכשיו צלולה דעתי **וַהֲרֵינִי** מזומן להשיב בחריפות לכל שאלה שישאלוני, **כְּמוֹ שֶׁהִיה בֶּן עַזַּאי** עומד ודורש בחריפות **בְּשׁוּקֵי טְבֶרְיָא. אָמַר לֵיהּ** רבא, **הָהוּא מֵרְבָּנָן לְרָבָא, תַּפּוּחִים בָּבָמָה** מערבים. **אָמַר לֵיהּ** רבא, **וְכִי מְעָרְבִין בְּתַפּוּחִים** שאתה שואלני את שיעורם. השיבו החכם, **וְכִי לֹא** מערבים בהם, **וְהָתְנַן** (מעילה יז:), **כָּל הָאוֹכְלִין מִצְטָרְפִין לִפְסוֹל אֶת הַגְּוִויָּה בַּחֲצִי פְּרָס** – לפסול את גוף האדם האוכלם מאכילת תרומה. **וּבְמָזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת לְעֵירוּב** תחומין. **וּלשיעור כְּבֵיצָה לְטַמֵּא טוּמְאַת אוֹכָלִים.**

מבררת הגמרא: **וְהַאי מַאי תְּיוּבְתָּא** – ומה קושיא היא זו על דברי רבא, **אֵילֵימָא מִשּׁוּם דְּקָתָנֵי** במשנה שכָּל **הָאוֹכָלִין** מצטרפים למזון שתי סעודות לעירוב, **וְהָנֵי** [–והתפוחים] **בְּנֵי אֲכִילָה נִינְהוּ,** ובכלל 'כל האוכלין' הם, **וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֵין לְמֵידִין מִן הַכְּלָלוֹת** – במקום ששנו חכמים כלל מסוים, אין לדייק שאין שום דבר היוצא מן הכלל, **וַאֲפִילּוּ בְּמָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ** [–בכלל] 'חוץ' מדבר פלוני', שמשמע שדקדק לפרט את כל היוצאים מן הכלל, אפשר ששייר ולא הזכיר מקצתם. ואם כן אין לדייק מהכלל האמור שמערבים בתפוחים, שאפשר שאף שהם 'אוכלים' הם יוצאים מן הכלל, ואין מערבים בהם.

מבארת הגמרא: **אֶלָּא** הקושיא היא **מִשּׁוּם דְּקָתָנֵי** 'ובמזון **שְׁתֵּי סְעוּדוֹת לְעֵירוּב, וּכְבֵיצָה לְטַמֵּא טוּמְאַת אוֹכָלִין',** ומכך שכלל התנא את שני הדינים יחדיו יש ללמוד, שכל אוכל שמטמא טומאת אוכלים מערבים בו, **וְהָנֵי** [–והתפוחים] **נָמֵי בְּנֵי טַמּוּיֵי טוּמְאַת אוֹכָלִין נִינְהוּ,** ומכיון שכך ראויים לעירוב, ושלא כדברי רבא.

למסקנת הגמרא נמצא שהתפוחים כשרים לעירוב, הגמרא מבארת את שיעורם: **וְכַמָּה** תפוחים הם שיעור שתי סעודות. **אָמַר רַב נָחְמָן, תַּפּוּחִים בָּקָב,** שזו הכמות הראויה לקינוח שתי סעודות.

מקשה הגמרא: **מֵיתִיבִי,** שנינו בברייתא העוסקת בשיעור חלוקת מעשר עני, שהדין הוא שבעל הבית שיש לו מעשר רב, ומחלקו בשדה בין כמה עניים, צריך ליתן לכל עני לפחות כשיעור שתי סעודות, מפרט התנא שיעורם של כמה דברים, **רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר, כְּעוּכְלָא** [–משקולת קטנה שנפחה שמינית ליטרא] **תַּבְלִין,** כגון פלפל וכמון ושאר תבלינים, ששיעור זה נצרך כדי לתבל בשר של שתי סעודות, **וְלִיטְרָא** [–מידה מסוימת ששיעורה כלוג] **יָרָק, וַעֲשָׂרָה אֲגוֹזִין, וַחֲמִשָּׁה אֲפָרְסְקִין, וּשְׁנֵי רִמּוֹנִים, וְאַתְרוֹג אֶחָד,** שפירות אלו חשובים הם, ובאים לקינוח סעודה, וזהו שיעור קינוח שתי סעודות מהם. עד כאן דברי הברייתא. **וְאָמַר גּוּרְמַךְ בַּר דְּרֵי מְשֻׁמֵּיהּ דְּרַב מְנַשְּׁיָא בַּר שְׁגוּבְלֵי, מְשֻׁמֵּיהּ דְּרַב,** וְכֵן הוא שיעורם של מינים אלו לְעִנְיַן **עֵירוּב** תחומין, שגם הוא שיעורו מזון שתי סעודות. מסיימת הגמרא את קושייתה על רב נחמן, **וְהָנֵי נָמֵי לֵיתְוֵי** – וגם התפוחים יהיה שיעורם כשיעור אפרסקין הדומים להם, ויהיה די לערב בחמשה תפוחים, ומדוע אמר רב נחמן ששיעורם קב.

מתרצת הגמרא: **הָנֵי חֲשִׁיבֵי** – אפרסקים חשובים הם, ובאים לקינוח סעודה, וחמשה אפרסקים מספיקים לקינוח שתי סעודות, **וְהָנֵי** [–ותפוחים] **לֹא חֲשִׁיבֵי** ולכן שיעורם הוא קב.

לעיל הובאו דברי רב מנשיא בר שגובלי בשם רב, שהוסיף על דברי הברייתא לענין מעשר עני, שאלו השיעורים הם גם לענין עירוב. רב יוסף מעיר על דבריו: **אָמַר רַב יוֹסֵף, שָׁרָא לֵיהּ מָרֵיהּ** – ימחול לו ריבונו **לְרַב מְנַשְּׁיָא בַּר שְׁגוּבְלֵי, אֲנָא אֲמַרִיתָא נִיהֲלֵיהּ אַמַּתְנִיתִין וְהוּא אֲמָרָהּ אַבְּרַיְיתָא** – אני אמרתי לו את מאמרו של רב 'וכן לעירוב' על המשנה (המובאת להלן) ואילו הוא למדה לגורסך בר דרי על הברייתא. **דְּתַנַן** (פאה פ"ח מ"ח) לענין מעשר עני, **אֵין פּוֹחֲתִין לָעֲנִי בַּגֹּרֶן, מֵחֲצִי קַב חִטִּין וְקַב שְׂעוֹרִין** – אם מחלק חיטים לא יתן לכל עני פחות מחצי קב, ואם שעורים לא יתן פחות מקב, שזהו שיעור שתי סעודות. **רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר,** השיעור הוא **חֲצִי קַב שְׂעוֹרִין,** כמו בחיטים. ממשיך תנא קמא, **וְלֹא יפחות** מקַב **וַחֲצִי כּוּסְּמִין, וְקַב גְּרוֹגְרוֹת** – תאנים יבשות, **אוֹ** ממשקל **מָנֶה דְּבֵילָה** – תאנים יבשות שנדרסו יחדיו בצורת עיגול. **רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר,** הדבילה שיעורה **פְּרָס** – חצי מנה. ממשיך תנא קמא, **וְלֹא** יפחות מחֲצִי לוֹג **יַיִן, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר,** היין שיעורו **רְבִיעִית** הלוג. ממשיך תנא קמא ומפרט, **וְלֹא** יפחות מ**רְבִיעִית** הלוג **שֶׁמֶן, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר,** השמן שיעורו **שְׁמִינִית** הלוג. **וּשְׁאָר כָּל הַפֵּירוֹת,** שאין הדרך לאכלם בקביעות, וללפת בהם הפת, **אָמַר אַבָּא שָׁאוּל,** יתן שיעור **כְּדֵי שֶׁיְּמַבְּרֵם** העני **וְיִקַּח בָּהֶן מָזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת.** ועל משנה זו **אָמַר רַב, וְכֵן** הוא שיעורם של מינים אלו לְעֵירוּב.

הגמרא תמהה על דברי רב יוסף: **וּמַאי אוּלְמֵיהּ דְּהַאי מֵהַהוּא** – מה עדיפותה של המשנה על הברייתא, ומדוע הקפיד רב יוסף על כך שרב מנשיא שנה את דברי רב על הברייתא, והרי הברייתא והמשנה אינן סותרות זו את זו, שהמינים שהוזכרו במשנה לא הוזכרו בברייתא, ואם כן אף אם רב אמר את דבריו על המשנה, יש ללמוד שכן הוא גם לענין המינים שהוזכרו בברייתא, שהרי יסוד אחד להם.

הגמרא מנסה לבאר את קפידתו של רב יוסף: **אִילֵימָא, מִשּׁוּם דְּקָא תָנֵי בַּהַהוּא** – משום ששנינו בברייתא 'עוכלא **תַּבְלִין', וְתַבְלִין לָאו בְּנֵי אֲכִילָה נִינְהוּ,** אלא באים לתבל את התבשיל, ולכן סבר רב יוסף שאין מערבים בהם, ולפיכך אמר שבודאי לא נאמרו דברי רב 'וכן לעירוב' על הברייתא. והלא גם לדבריו שרב אמר את דבריו על המשנה, **אַטּוּ הָכָא** – במשנה **מִי לֹא קָתָנֵי חִטִּין וּשְׂעוֹרִין, וְלָאו בְּנֵי אֲכִילָה נִינְהוּ** בלא תיקון, ולפיכך אין מערבים בהם, וכיצד אמר רב על דברי המשנה 'וכן לעירוב'. אלא על כרחך שכוונת רב היא שהמינים הראויים לאכילה שיעורם בעירוב כשיעורם של אלו במעשר עני, אבל אין כוונתו שכל המינים שהוזכרו לענין מעשר עני כשרים לעירוב. ואם כן אף אם דברי רב נאמרו על המשנה, מסתבר שכן הוא גם לענין המינים שהוזכרו בברייתא, ומדוע הקפיד רב יוסף על רב מנשיא.

מבארת הגמרא: **אֶלָּא** הטעם שסבר רב יוסף שרב אמר את דבריו דווקא על המשנה, **מִשּׁוּם דְּקָתָנֵי** במשנה שלא יפחות לעני מחֲצִי לוֹג **יַיִן, וּמצינו שֶׁאָמַר רַב, מְעָרְבִין בְּשִׁתֵּי רְבִיעִיּוֹת** הלוג **שֶׁל יַיִן,** והיינו אותו שיעור האמור לענין מעשר שני, **וּמְדַּבְעִינַן כּוּלֵּי הַאי** – מכך שמצינו שרב אמר שצריך כל כך יין [שתי רביעיות] לעירוב, **שַׁמַּע מִינָּהּ כִּי אָמַר רַב 'וְכֵן לְעֵירוּב', אַהָא מַתְנִיתִין קָאָמַר** – על משנה זו שמוזכר בה ששיעור יין למעשר עני הוא שתי רביעיות.

מסיקה הגמרא: אכן **שַׁמַּע מִינָּהּ** שרב אמר את דבריו על המשנה ולא על הברייתא, ולכך הקפיד רב יוסף על רב מנשיא ששנה את דברי רב על הברייתא.

הגמרא מבארת מה שהובא לעיל מהמשנה במסכת מעילה, שכל

המשך בעמ' כו

האוכלים מצטרפים במזון שתי סעודות לעירוב: **אָמַר מַר** – הובא לעיל מהמשנה, 'כל האוכלין מצטרפין וכו' **וּבְמָזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת לְעֵירוּב'. סָבַר רַב יוֹסֵף לְמֵימַר** – עלה בדעת רבי יוסף לומר, שאין מצרפים כמה מיני אוכלים **עַד דְּאִיכָּא סְעוּדָה מֵהַאי וּסְעוּדָה מֵהַאי** – עד שיש שיעור סעודה ממין זה ושיעור סעודה ממין זה, והיינו שהניח שיעור סעודה אחת ממין מאכל אחד, ושיעור סעודה שניה ממין אחר, אבל אם הניח שיעור שתי סעודות מכמה מינים, וכגון שהניח ארבעה מיני אוכלים, ומכל אחד מהם הניח בשיעור חצי סעודה, אינם מצטרפים זה לזה, ואין עירובו עירוב. **אָמַר לֵיהּ רַבָּה** לרב יוסף, לא כך הוא, אלא **אֲפִילּוּ לְמֶחֱצָה לִשְׁלִישׁ וְלִרְבִיעַ** – אפילו כמה מינים יחד ואין בכל אחד אלא שיעור שליש או רבע סעודה הרי הם מצטרפים יחד לשיעור שתי סעודות.

הגמרא דנה בדברי רב שהובאו לעיל ששיעור היין לעירוב הוא שתי רביעיות הלוג: **גּוּפָא, אָמַר רַב, מְעָרְבִין בִּשְׁתֵּי רְבִיעִיּוֹת שֶׁל יַיִן,** שהדרך לשתות בכל סעודה רביעית יין. מקשה הגמרא: **וּמִי בְּעֵינָן כּוּלֵי הַאי** – וכי צריך שיעור כל כך גדול לעירוב, **וְהָתַנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר, יַיִן** שיעורו לעירוב, **כְּדֵי לֶאֱכוֹל בּוֹ** – כדי לשרות בו פת הנאכלת בשתי סעודות, **חוֹמֶץ** שיעורו **כְּדֵי לְטַבֵּל בּוֹ** בשר הנאכל בשתי סעודות, **זֵיתִים וּבְצָלִים** שיעורם **כְּדֵי לֶאֱכוֹל בָּהֶן** – ללפת בהם את הפת הנאכלת **בִּשְׁתֵּי סְעוּדוֹת.** הרי מבואר ששיעורו של יין לעירוב הוא כדי לשרות בו פת של שתי סעודות, ולא כדברי רב שהצריך שיעור גדול של שני רביעיות הלוג.

מתרצת הגמרא: **הָתָם** – בברייתא מדובר **בְּחַמְרָא מְבַשְּׁלָא** – ביין מבושל שחשוב הוא ללפת בו הפת, ולכך די לערב בשיעור כדי שריית פת של שתי סעודות, אבל רב דיבר ביין סתם שאין הדרך לשרות בו הפת, אלא בא לשתיה, ולכך צריך שיהיה בו כדי לשתות ממנו בשתי סעודות, והדרך לשתות רביעית בכל סעודה, ולכך אמר רב ששיעורו שתי רביעיות.

הגמרא מבארת מה ששנינו בברייתא ששיעור החומץ לעירוב, הוא 'כדי לטבל בו': **אָמַר מַר, 'חוֹמֶץ כְּדֵי לְטַבֵּל בּוֹ'.** מביאה הגמרא שתי שיטות בכוונת הברייתא, **אָמַר רַב גִּיחֵל אָמַר רַב,** שיעור החומץ הוא **כְּדֵי לְטַבֵּל בּוֹ מָזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת שֶׁל יָרָק** – שכל הסעודה היא מהירק עצמו. **אִיכָּא דְּאָמְרִי, אָמַר רַב גִּיחֵל אָמַר רַב,** שיעור החומץ כדי לטבל בו יָרָק הַנֶּאֱכָל **בִּשְׁתֵּי סְעוּדוֹת** של פת. והוא שיעור קטן משיעור כדי לטבל שתי סעודות, שכל הסעודה אינה אלא מהירק עצמו בלא פת, שאז אוכלים יותר ירק.

הגמרא דנה בדין עירוב בבצלים שנאמר בברייתא: **אָמַר מָר** – הובא לעיל בברייתא **'זֵיתִים וּבְצָלִים** [שיעורם לעירוב] **כְּדֵי לֶאֱכוֹל בָּהֶן מָזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת'.**

מקשה הגמרא: **וּבְבָצָלִים מִי מְעָרְבִין, וְהָתַנְיָא, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר, פַּעַם אַחַת שָׁבַת רַבִּי מֵאִיר בְּעַרְדִּיסְקָא** [–שם מקום], **וּבָא אָדָם אֶחָד לִפָּנָיו** מחוץ לתחום, **אָמַר לוֹ** [–ואמר אותו אדם לרבי מאיר], **רַבִּי, עֵירַבְתִּי** עירובי תחומין **בְּבָצָלִים** כדי לילך **לְטַיְיבְעִין** [–שם עיר] הרחוקה מביתי יותר מתחום שבת [אלפיים אמה], וכך באתי לערדיסקא, שגם היא מחוץ לאלפיים אמה שמעירי, אלא שהיא בתוך אלפיים אמה שבין מקום שהנחתי עירובי לבין טבעין. **וּכששמע** זאת רבי מאיר, **הוֹשִׁיבוֹ רַבִּי מֵאִיר בְּאַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁלּוֹ,** כלומר, הורה לו שלא יזוז כל השבת מארבע אמות שעומד בהם, מפני שסבר רבי מאיר שעירובו אינו עירוב כיון שאין מערבים בבצלים, ונמצא שיצא חוץ לתחומו בלא עירוב, וכל היוצא מחוץ לתחומו אסור לו לצאת מארבע אמות שעומד בהם, כמו ששנינו להלן (מא:). הרי שאין מערבים בבצלים, ושלא כדברי הברייתא שהובאה לעיל.

מתרצת הגמרא, **לֹא קַשְׁיָא, הָא** – זה שבא לפני רבי מאיר עירב **בְּעֵלִים** של בצלים, שהם רעים למאכל, ולכך אמר רבי מאיר שאינם נחשבים לאוכל ואין עירובו עירוב, **וְהָא** – ודברי הברייתא שמערבים בבצלים אמורים **בְּאֵימָהוֹת** – בגוף הבצלים, שהם טובים למאכל. **דְּתַנְיָא, אֲכָל** אדם **בָּצָל, וְהִשְׁכִּים** למחרת **וּמֵת, אֵין אוֹמְרִין** [–אין מקום לשאול ולהסתפק] **מִמַּה מֵת,** משום שברור שמת מחמת הבצלים שאכל. **וְאָמַר שְׁמוּאֵל, לֹא שָׁנוּ אֶלָּא** בְּאכל עֵלִים של בצל, **אֲבָל בְּאֵימָהוֹת לֵית לָן בָּהּ.** הגבלה נוספת, **וּבְעֵלִין נַמִּי לֹא אֲמָרַן** שרעים הם, **אֶלָּא**

דְּלֹא אִבְּצִיל זִירְתָּא – שלא גדלו העלים שיעור זרת, שאז עדיין יש בהם ארס הממית את האדם, אֲבָל אִבְּצִיל זִירְתָּא לֵית לָן בָּהּ, שאז מתבטל הארס שבהם. ובאופן זה מערבים בהם.

הגבלה נוספת בסכנה שבאכילת עלי בצלים: אָמַר רַב פָּפָּא, לֹא אָמְרָן שסכנה לאכול עלי בצלים [שלא גדלו זרת], אֶלָּא דְּלֹא אִישְׁתְּיָי שִׁיכְרָא – כשלא שתה שיכר לאחר אכילתם, אֲבָל אִישְׁתְּיָי שִׁיכְרָא לֵית לָן בָּהּ.

הגמרא מביאה ברייתא המבארת את הסכנה שבאכילת בצל: תָּנוּ רַבָּנָן, לֹא יֹאכַל אָדָם בָּצָל מִפְּנֵי נָתָשׁ שֶׁבּוֹ – השרף שבבצל שקשה לגוף כארס של נחש, וּמַעֲשֶׂה בְּרַבִּי חֲנִינָא שֶׁאָכַל חֲצִי בָצָל וַחֲצִי נָתָשׁ שֶׁבּוֹ, וְחָלָה, וְנִטָּה לָמוּת, וּבִקְּשׁוּ חֲבֵירָיו רַחֲמִים עָלָיו, וְחָיָה, ואף שהיה ראוי למות, שהרי עבר על דברי חכמים שהזהירו שלא לאכול בצל, לא נמנעו מלהתפלל עליו, מִפְּנֵי שֶׁהַשָּׁעָה צְרִיכָה לוֹ – שהדור היה צריך לו.

מקוה צריך שיהיו בו ארבעים סאה מי גשמים, ולא 'שאובים' [שעברו דרך כלי], ואם קודם שנתמלאו ארבעים סאה בבור נפלו שם שלשה לוגים מים שאובים, המקוה פסול, ואף אם יוסיף מי גשמים רבים, אין המקוה חוזר להכשירו. אמנם לאחר שכבר מילא בבור ארבעים סאה מי גשמים, אין מים שאובים פוסלים אותו מעתה כלל, ואפילו אם יוסיף בו מים שאובים רבים ביותר. אמנם דווקא במים הדין כן, אבל שאר משקים אין פוסלים בשלשת לוגים. הגמרא דנה בדין עירוב ב'שיכר', ואגב כן דנה גם בדינו לענין פסול מקוה: אָמַר רַבִּי יוֹסֵי זֵירָא אָמַר שְׁמוּאֵל, שֵׁכָר – מים ששרו בהם תמרים ונעשו שיכר, מְעָרְבִין בּוֹ עירובי תחומין, וּפוֹסֵל אֶת הַמִּקְוֶה בְּשָׁלֹשׁ לוּגִּין, כדין מים שאובים.

מקשה הגמרא: מַתְקִיף לָהּ רַב כַּהֲנָא, פְּשִׁיטָא ששיכר פוסל את המקוה, וְכִי מַה בֵּין זֶה לְמֵי צָבָע – מים ששרו בהם סממנים וקיבלו צבע, דְּתָנַן (מקוואות פ"ז מ"ג), רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, מֵי צָבָע פּוֹסְלִין אֶת הַמִּקְוֶה בְּשָׁלֹשׁ לוּגִּין, כסתם מים שאובים.

מתרצת הגמרא: אָמְרִי, הָתָם במי צבע, מַיָּא דְּצַבְעָא מִיקָּרֵי – 'מי צבע' הם נקראים, ושֵׁם מים עליהם, אבל הָכָא בשיכר, שֵׁיכְרָא אִיקָּרֵי, והיה מקום לומר שאין עליו שֵׁם מים כלל, ודינו כשאר משקים, שאין פוסלים את המקוה בשלשת לוגים, לכך הוצרך שמואל לפרש שכיון שעיקרו מים, דינו כמים, ופוסל בשלשת לוגים.

מבררת הגמרא: וּבְמַאי עָסְקִינַן בְּמֵעָרְבִין. מביאה הגמרא: סָבַר רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַב יוֹסֵף לְמֵימַר – עלה בדעת רב אחא בנו של רב יוסף לומר בפני אביו, שמערבים בְּתַרְתֵּין רִבְעֵי שִׁכְרָא – בשני לוג שיכר, שיש ללמוד דבר זה מהשיעור האמור לענין הוצאה בשבת מרשות לרשות, כְּדְתָנַן (שבת עה:), הַמּוֹצִיא יַיִן חי [שאינו מעורב עם מים], שיעורו להתחייב חטאת הוא, כְּדֵי מְזִיגַת הַכּוֹס – כשיעור שנותנים ממנו לתוך הכוס, שכשיוסיף עליו מים [כדי שיהא ראוי לשתיה] יתמלא הכוס. וְתָנֵי עֻלָּהּ – ושנינו בברייתא לבאר את כוונת המשנה באיזה כוס מדובר, שהיינו כְּדֵי מְזִיגַת כּוֹס יָפֶה. מבארת הגמרא: מַאי כּוֹס יָפֶה, כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה – שמברכים עליו ברכת המזון. וְאָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ, כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בּוֹ יין חי בשיעור רוֹבַע רְבִיעִית – רבע של רביעית הלוג, כְּדֵי שֶׁיִּמְזְגֶנּוּ – כדי שיוסיף עליו שלשה חלקים מים, וְיַעֲמוֹד עַל רְבִיעִית הלוג, וּכְדָרְבָא – וכשיעור המזיגה שפירש רבא, דְּאָמַר רָבָא, כָּל חֲמָרָא דְּלֹא דָּרֵי עֲלֵי חַד תְּלָת מָיָא – כל יין שלא מזגוהו שלשה מידות מים על כל מידה של יין, לַאו חֲמָרָא הוּא – אינו יין, שאינו ראוי לשתיה מרוב חוזקו, ולכן כוס של ברכה ששיעורו רביעית הלוג, צריך שיהיה בו רבע רביעית יין חי, כדי שאחר המזיגה יעמוד על רביעית. ולפיכך שיעור היין לענין הוצאה בשבת, הוא רבע רביעית, ששיעור זה חשוב לענין כוס של ברכה. ממשיך רב אחא, וְקָתָנֵי בְּסֵיפָא של המשנה [המפרטת את שיעור המשקים לענין הוצאה מרשות לרשות], וּשְׁאָר כָּל הַמַּשְׁקִין [שלא פורטו במשנה], חייבים על הוצאתם בשבת בִּרְבִיעִית הלוג, וְכֵן כָּל הַשּׁוֹפְכִין – מים סרוחים המשמשים לגבל בהם את הטיט, חייבים עליהם בִּרְבִיעִית הלוג. מסיים רב אחא את ראייתו ששיעור שיכר לעירוב הוא שני לוג, מִדְּהָתָם עַל חַד אַרְבָּעָה – כשם שלגבי שיעור הוצאה בשבת שיעור השיכר גדול פי ארבעה משיעורו של היין, ששיעור היין הוא רבע רביעית הלוג, ושיעור שאר משקין [כולל שיכר] הוא רביעית הלוג, הָכָא נָמֵי עַל חַד אַרְבָּעָה – כך גם לגבי עירוב, שיעור השיכר הוא פי ארבעה משיעור היין, וביין שנינו לעיל (ע"א) ששיעורו הוא שתי רביעיות הלוג, נמצא ששיכר שיעורו שני לוג.

הגמרא דוחה את סברתו של רב אחא בר רב יוסף: וְלֹא הִיא – אין לדמות את שיעור עירוב לשיעור הוצאה בשבת, הָתָם בהוצאה הוּא דְּבָצִיר מֵהָכִי – פחות מרביעית שיכר לֹא חָשִׁיב, ולכן אינו חייב עליו, אֲבָל הָכָא בעירוב שאין הדבר תלוי בחשיבות, אלא צריך שיהא בו שיעור שתי סעודות, לֹא צריך שיהא בו שיעור פי ארבע משיעור היין, כיון דַּעֲבִידִי אִינְשֵׁי דִּשְׁתוּ כַּפָּא בְּצַפְרָא וְכַפָּא בְּפַנְיָא וְקָמְכִי עִילָּוֵיהוּ – שמצוי שאנשים שותים כוס שיכר בשיעור רביעית בסעודת הבוקר וכוס שני בשיעור זה בסעודת הערב, ומסתפקים בזה, הרי ששיעור שתיית שיכר בשתי סעודות הוא שתי רביעיות, ולכך די בשיעור זה לעירוב, וכשיעורו של היין.

הגמרא מבררת את שיעור תמרים לעירוב: תְּמָרִים, כְּמָה הם שיעור מזון שתי סעודות. משיבה הגמרא: אָמַר רַב יוֹסֵף, תְּמָרִים בְּקַב.

רב יוסף מביא מקור לדבריו מברייתא לענין תשלומי תרומה: אָמַר רַב יוֹסֵף, מְנָא אֲמִינָא לָהּ ששיעורם של התמרים לעירוב הוא קב, דְּתַנְיָא, זר שֶׁאָכַל בשוגג גְּרוֹגְרוֹת [–תאנים יבשות] של תרומה, וְשִׁילֵּם עבורם לכהן תְּמָרִים, תְּבֹא עָלָיו בְּרָכָה, שזהו תשלום טוב יותר. מבאר רב יוסף, הֵיכִי דָּמֵי – באיזה אופן מדובר, אִילֵּימָא לְפִי דָּמִים – ששילם תמרים לפי הערך של הגרוגרות שאכל, כלומר, דְּאָכַל מִינֵּיהּ גרוגרות בְּזוּזָא – בשווי זוז, וְקָא מְשַׁלֵּם לֵיהּ תמרים בְּשׁוּוֵי זוּזָא, אם כן מַאי תְּבֹא עָלָיו בְּרָכָה, והלא בְּזוּזָא אָכַל בְּזוּזָא קָא מְשַׁלֵּם, ואין שום ריוח לכהן. אֶלָּא לָאו – אלא ודאי מדובר ששילם לוֹ לְפִי מִדָּה, כלומר, דְּאָכַל מִינֵּיהּ גְּרִיוָא [–מידה] דִּגְרוֹגְרוֹת דְּשַׁוְוֹ זוּזָא, וְקָא מְשַׁלֵּם לֵיהּ גְּרִיוָא דִּתְמָרִים דְּשַׁוְוֹ אַרְבָּעָה – ושילם לו כמות כזו של תמרים, שהם שווים ארבעה זוז, וְעל כך קָתָנֵי 'תְּבֹא עָלָיו בְּרָכָה', מפני שמרבה בתשלומי התרומה, אַלְמָא תְּמָרִים עֲדִיפִי – מוכח מכאן שהתמרים עדיפים ויקרים יותר מהגרוגרות, וכיון ששנינו לעיל (ע"א) ששיעור הגרוגרות לענין מעשר עני הוא 'קב', ששיעור זה דיו לשתי סעודות, ואמר רב (שם) שכן הוא גם השיעור לענין עירוב, אם כן תמרים שעדיפים מגרוגרות כל שכן שקב מהם דיו לשתי סעודות. ואמנם אפשר ששיעורם פחות מקב, כיון שחשובים יותר, אלא מכיון שאין אנו יודעים בכמה הם חשובים יותר, לכך יש לערב בקב.

אביי דוחה את ראיית רב יוסף מהברייתא: אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לרב יוסף, לְעוֹלָם אפשר לומר שתמרים אינם חשובים מגרוגרות, ומדובר דְּאָכַל מִינֵּיהּ גרוגרות בְּשׁוּוֵי זוּזָא וְקָא מְשַׁלֵּם תמרים בְּשׁוּוֵי זוּזָא [ונותן לו יותר תמרים, כיון שחשובים פחות מהגרוגרות], וּמַאי תְּבֹא עָלָיו בְּרָכָה – ומהו הריוח לכהן שמחמת כן תבוא עליו ברכה [שהרי שילם לו באותו שווי], דְּאָכַל מִינֵּיהּ מִידֵּי דְּלֹא קָפֵיץ עָלֵיהּ זְבִינָא – שאכל גרוגרות שהם דבר שאין הקונים קופצים עליו לקנותו, וְקָא מְשַׁלֵּם לֵיהּ מִידֵּי דְּקָפֵיץ עָלֵיהּ זְבִינָא – ומשלם תמרים שהם דבר שהכל קופצים לקנותו, כיון שמצויים פחות מגרוגרות, ולכן אפילו שמשלם בשווי מה שאכל, מכל מקום הוא תשלום מעולה יותר, ותבא עליו ברכה. וכיון שאפשר שהתמרים חשובים פחות מגרוגרות, אפשר שגם לענין עירוב שיעורם יותר מקב.

הגמרא ממשיכה לעסוק בשיעור מיני מאכלים לעירוב: שְׁתֵּיתָא – מין דייסה העשויה מקמח של שבלים שייבשו אותם בתנור בעודם לחים, המעורב עם דבש, אָמַר רַב אַחָא בַּר פְּנָחָם, שיעורה תְּרֵי

המשך בעמ' ג

שַׁרְגּוּשֵׁי – שתי תרוודים [–כפות]. כִּיסָאנֵי – קליות, אָמַר אַבַּיֵי, שיעורם תְּרֵי בּוּנֵי דְּפוּמְבְּדִיתָא – שתי מידות ידועות שהיו בפומבדיתא.

אגב שהוזכרו הקליות מביאה הגמרא מאמרו של אביי במעלתם: אָמַר אַבַּיֵי, אָמְרָה לִי אֵם – אומנתי, הֲנֵי בְּסָאנֵי מְעַלּוּ לְלֵיבָּא – הקליות מועילות ללב האוכלן, וּמְבַטְּלֵי מַחֲשַׁבְתָּא – ומבטלות את הדאגות.

אגב מאמר זה מביאה הגמרא מאמר נוסף שאמר אביי בשם אומנתו: וְאָמַר אַבַּיֵי, אָמְרָה לִי אֵם, הַאי מַאן דְּאִית לֵיהּ חוּלְשָׁא דְּלֵיבָּא – מי שחלש ליבו, לֶיְיתֵי בִּישְׂרָא דְּאַמְּמָא יְמִינָא דְּדִיכְרָא – יביא בשר של ירך ימין של איל, וְלֵיכְתֵּי כְּבוּיֵי דְּרָעֵיתָא דִּינְסָן – ויביא גללים של שור מרעה מתקופת חודש ניסן, וְאִי לֵיכָּא – ואם אין כְּבוּיֵי דְּרָעֵיתָא, לֶיְיתֵי סוּגְיֵנֵי דְּעַרְבָתָא – יביא קיסמים של ערבה, וְנֵיכַּבֵּיהּ – ויעשה מהם [מהגללים או מהקיסמים] גחלת, ויצלה בהם את הבשר, וְנֵיכּוֹל – ויאכל אותו, וְנִשְׁתֵּי בַּתְרֵיהּ חַמְרָא מַרְקָא – וישתה לאחריו יין מזוג.

הגמרא מבארת כיצד יש לחשב את השיעור של כדי שתי סעודות לעירוב: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, כָּל שֶׁהוּא לִיפָּתָן – שבא ללפת את הפת, שיעורו כְּדֵי לֶאֱכוֹל בּוֹ – ללפת בו את הפת של שתי סעודות, ואין צריך שיהא בו כדי לאכול כל הסעודה ממאכל זה. וְכָל שֶׁאֵינוֹ לִיפָּתָן, אלא נאכל בפני עצמו, שיעורו כְּדֵי לֶאֱכוֹל הֵימֶנּוּ שתי סעודות שלימות.

מבארת הגמרא את דינו של הבשר לענין זה: בָּשָׂר חַי שמלחוהו הרבה עד שהתרכך ונעשה ראוי במקצת לאכילה, שיעורו כְּדֵי לֶאֱכוֹל הֵימֶנּוּ עצמו שתי סעודות, כיון שאינו בא ללפת את הפת. בָּשָׂר צָלִי, נחלקו החכמים בשיעורו, רַבָּה אָמַר, שיעורו כְּדֵי לֶאֱכוֹל בּוֹ פת של שתי סעודות, וְרַב יוֹסֵף אָמַר, שיעורו כְּדֵי לֶאֱכוֹל הֵימֶנּוּ עצמו שיעור שתי סעודות שלמות.

אָמַר רַב יוֹסֵף, מְנָא אֲמִינָא לָהּ ששיעור בשר צלי הוא כדי לאכול הימנו, דְּהָנֵי פַּרְסָאֵי אָכְלֵי מַבָּחֲקֵי בְּלָא נַהֲמָא – שאלו הפרסיים אוכלים חתיכות בשר צלי בלא לחם. ולכך צריך בכל מקום להניח מהצלי כשיעור שתי סעודות שלמות ממנו עצמו.

אביי תמה על דברי רב יוסף: אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי לרב יוסף, וּפַרְסָאֵי הָווּ רוּבָּא דְּעָלְמָא – וכי הפרסיים הם רוב העולם שנגרור את כל שאר העולם [שדרכם לאכול צלי כלפתן], אחר דרכם ומנהגם שאוכלים בשר צלי בלא לחם, וְהָתְנַן לענין שיעור האריג לקבלת טומאה, בִּגְדֵי עֲנִיִּים – חתיכות קטנות של בגדים הגדולות לכל הפחות שלש על שלש אצבעות [אך אין בהם שלשה על שלשה טפחים], שאינם חשובים כבגדים אלא אצל העניים, הרי הן מקבלות טומאה רק כששייכות לַעֲנִיִּים, כלומר, רק בגדיהם של עניים מקבלים טומאה בשיעור זה, וּבִגְדֵי עֲשִׁירִים – חתיכות בגדים הגדולות לכל הפחות שלשה על שלשה טפחים, שחשובות גם אצל העשירים, מקבלות טומאה אף כששייכות לַעֲשִׁירִים.